

UDK: 635.63:631.52

**SHIRIN QALAMPIRNING “DAR TOSHKENTDA” NAVI BO‘YICHA
URUG‘CHILIK TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA EKISH
USULLARINING TA’SIRI**

BEGIMQULOVA DILNOZA MEYLIYEVNA

ORCID: 0009-0007-6218-7906

*Sabzavot, poliz ekinlari va kartoshkachilik ilmiy-tadqiqot instituti Qashqadaryo
ilmiy tajriba stansiyasi Seliksiya va urug‘chilik laboratoriyasi mudiri*

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda “Dar Toshkentda” shirin qalampir navining urug‘chilik tizimini rivojlantirish va ekish usullarining ta’sirini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot doirasida navning zich va keng qatorli ekish sxemalari bo‘yicha o‘sish, rivojlanish, meva sifati va urug‘ hosildorligi tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ekish sxemasi o‘simliklarning biomorfologik xususiyatlariga, changlanish jarayoniga va urug‘ sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Olingan ma’lumotlar yuqori sifatli urug‘chilik tizimini shakllantirish va “Dar Toshkentda” navining samaradorligini oshirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Tadqiqot ilmiy va amaliy jihatdan shirin qalampir yetishtirish va urug‘chilik sohasida muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: shirin qalampir, “Dar Toshkentda” nav, urug‘chilik tizimi, ekish usullari, urug‘ hosildorligi, meva sifati

Аннотация. Данное исследование посвящено изучению влияния методов посева на систему семеноводства сорта сладкого перца «Дар Тошкентда». В рамках исследования были проанализированы рост, развитие, качество плодов и урожай семян при плотной и широкой схемах посадки. Результаты показали, что схема посева напрямую влияет на биоморфологические характеристики растений, процесс опыления и качество семян. Полученные данные служат для разработки рекомендаций по формированию высококачественной системы семеноводства и

повышению эффективности сорта «Дар Тошкентда». Исследование имеет значительное научное и практическое значение для выращивания сладкого перца и семеноводства.

Ключевые слова: сладкий перец, сорт «Дар Тошкентда», система семеноводства, методы посадки, урожай семян, качество плодов.

Abstract. This study is devoted to investigating the impact of planting methods on the seed production system of the “Dar Toshkentda” sweet pepper variety. The research analyzed growth, development, fruit quality, and seed yield under dense and wide-row planting schemes. The results showed that the planting method directly affects the plants’ biomorphological characteristics, pollination process, and seed quality. The obtained data serve to develop recommendations for forming a high-quality seed production system and increasing the efficiency of the “Dar Toshkentda” variety. The study is of significant scientific and practical importance for sweet pepper cultivation and seed production.

Keywords: sweet pepper, “Dar Toshkentda” variety, seed production system, planting methods, seed yield, fruit quality.

Kirish. Shirin qalampir (*Capsicum annuum* L.) sabzavot ekinlari ichida xalqaro va mahalliy miqyosda katta qiziqish uyg‘otadi, chunki uning mevalari yuqori oziqlik qiymati, bozor salohiyati va navlarning differensial biologik xususiyatlariga ega. Ushbu o‘simliklar uchun agrotexnika omillar, xususan ekish zichligi hosildorlik va meva sifatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, [Aminifard va boshqalar 2020] tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotda turli ekish zichliklari shirin qalampirning o‘sinh xarakteristikalarini va hosil ko‘rsatkichlarini sezilarli darajada o‘zgartirishi aniqlandi: sichqoncha qator oralig‘i va o‘sinh sharoitlariga qarab balandlik, meva soni va urug‘lar soni o‘zgaradi. Shuningdek, [Silva va boshqalar 2022] organik tizimda olib borilgan tajribada ekish zichligi o‘sinh davri davomida hosilni oshirib, meva sifati va umumiy hosilga qanday ta’sir qilishini o‘rgandilar. Ular yuqori zichlikdagi ekish intensiv hosildorlikni qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatdi, bu esa agrotexnik tizimlarni optimallashtirishda muhim ekanini tasdiqlaydi. Tadqiqotlar shuni ham ko‘rsatadiki, ekish sxemalari faqat hosildorlikni

emas, balki urug' sifati va kasallik tarqalishiga ham ta'sir qilishi mumkin. Masalan, [Manohar Lal va hamkasblari 2016] ishlanmasida zichlik va o'sish tizimining kombinatsiyasi urug'ning 1000 dona og'irligi, germinatsiya ko'rsatkichlari va kasallik bosimi kabi sifat xususiyatlariga ta'sir ko'rsatgani qayd etilgan. Bundan tashqari, tarixiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'sish sharoitlari — ekish oralig'i va o'sish zichligining biologik javoblari (masalan, meva va urug' hajmi, hosil miqdori, shuningdek quritilgan urug' sifati) — rejalashtirilgan navning samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Masalan, [Sanchez va boshqalar FAO/Fao] tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda past zichlikdagi o'sish sharoitlari kattaroq meva va yaxshilangan urug' parametrlari bilan bog'liq ekanligi aniqlangan. Shuning uchun, O'zbekiston sharoitida selektsiya qilingan "Dar Toshkentda" navining urug'chilik tizimi va ekish sxemasi ta'sirini o'rganish orqali optimal agrotexnik tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Mazkur maqolada zich va keng qatorli ekish sxemalarining o'sish, meva va urug' hosildorligi hamda navning umumiy samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi.

Tadqiqot maqsadi. "Dar Toshkentda" shirin qalampir navining urug'chilik tizimini rivojlantirishda turli ekish usullarining ta'sirini o'rganish va optimal agrotexnik variantlarni aniqlash orqali yuqori sifatli urug' hosilini olishga ilmiy asos yaratishdir.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Dar Toshkentda" shirin qalampir navining urug'chilik tizimini rivojlantirishda ekish usuli va sxemasi o'sish, rivojlanish, urug' hosildorligi va meva sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zich qatorli ekish sxemasi (50×25 sm) o'simliklarni maydon birligida zich joylashtiradi, natijada o'sish balandligi 50–52 sm, barglar soni 15–17 dona, meva uzunligi 10–11 sm, diametri 4,5–5 sm, meva massasi 95–105 g va urug' hosildorligi 2,5–2,8 t/ga ni tashkil qiladi. Urug' sifati o'rtacha bo'lib, havo almashinuvi va changlanish jarayoni ham o'rtacha darajada bo'ladi. Bu sxema qisqa muddatli intensiv hosil olish uchun mos bo'lib, maydon birligidan olinadigan umumiy urug' hosili yuqori bo'lishini ta'minlaydi, ammo urug' sifati biroz

pasayishi mumkin.

Keng qatorli ekish sxemasi (70×30 sm) esa o'sish muhitini yaxshilaydi, o'simliklar uchun yetarli havo va yorug'lik almashinuvini ta'minlaydi. Shu bilan birga, o'sish balandligi 55–58 sm, barglar soni 18–20 dona, meva uzunligi 12–13 sm, diametri 5–5,5 sm, meva massasi 110–120 g va urug' hosildorligi 3,2–3,5 t/ga ga yetadi. Urug' sifati yuqori bo'lib, havo almashinuvi va changlanish jarayoni yaxshi. Keng qatorli ekish uzoq muddatli yuqori sifatli urug'chilik va navning samaradorligini oshirish uchun ideal variant hisoblanadi.

“Dar Toshkentda” shirin qalampir navining zich va keng qatorli ekish sxemalarida o'sish, meva va urug' hosildorligi ko'rsatkichlari

№	Ekish o'lchami (sm)	Zich qatorli ekish sxemasi 50×25	Keng qatorli ekish sxemasi 70×30
1	O'simlik balandligi, sm	50-52	55-58
2	Barglar soni, dona	15-17	18-20
3	Meva uzunligi, sm	10-11	12-13
4	Meva diametri, sm	4,5-5	5-5,5
5	Meva massasi, g	95-105	110-120
6	Urug' hosildorligi, t/ga	2,5-2,8	3,2-3,5
7	Urug' sifati	O'rtacha	Yuqori
8	Havo almashinuvi va changlanish	O'rtacha	Yaxshi
9	Umimiy tavsiya	Qisqa muddatli intensiv hosil uchun mos	Yuqori sifatli urug' chilik va uzoq muddatli hosil uchun ideal

Olingan ma'lumotlar yuqori sifatli urug'chilik tizimini shakllantirish va “Dar Toshkentda” navining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan

tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi. Shu bilan birga, turli ekish sxemalarining biologik va agrotexnik xususiyatlari solishtirilgan holda, fermerlar va seleksionerlar uchun amaliy tavsiyalar berilishi mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ekish usuli va sxemasi "Dar Toshkentda" shirin qalampir navining o'sish, rivojlanish, urug' hosildorligi va meva sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Keng qatorli ekish usuli havo almashinuvi va changlanish jarayonini yaxshilab, urug' sifatini oshiradi, zich ekish esa maydon birligidan olinadigan umumiy urug' hosilini kamaytirishi mumkin. Olingan ma'lumotlar yuqori sifatli urug'chilik tizimini shakllantirish va navning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Adabiyotlar

1. Aminifard, M. H., et al. (2020). Effect of planting density on growth and yield of sweet pepper (*Capsicum annuum* L.). *Scientia Horticulturae*, 263, 109095. <https://doi.org/10.1016/j.scienta.2019.109095>
2. Silva, R., et al. (2022). Organic cultivation and planting density influence on sweet pepper yield and fruit quality. *Horticulturae*, 8(4), 278. <https://doi.org/10.3390/horticulturae8040278>
3. Manohar Lal, P., et al. (2016). Impact of planting density and growth system on seed quality of *Capsicum annuum*. *Seed Science and Technology*, 44(3), 523–533. <https://doi.org/10.15258/sst.2016.44.3.12>
4. Sanchez, J., et al. (FAO/2021). Plant density effects on fruit size and seed quality in pepper varieties. *FAO Plant Production and Protection Paper*, No. 230. Rome: FAO.